

Alina Budniak

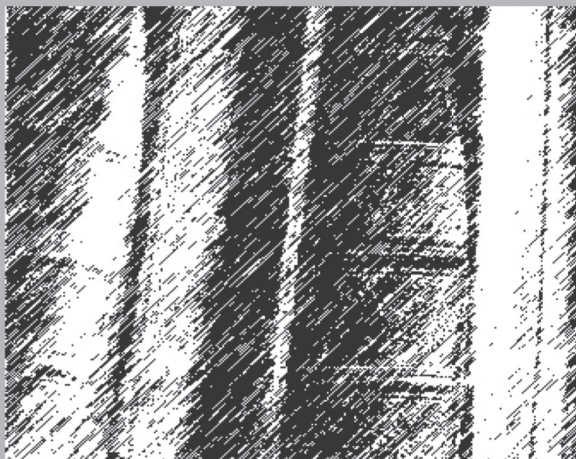
Prezentacja informacji o otaczającym świecie w czasopismach dla dzieci przedszkolnych

Chowanna 2, 145-158

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ALINA BUDNIAK

Prezentacja informacji o otaczającym świecie w czasopismach dla dzieci przedszkolnych

Presentation of the surrounding world in magazines designed for kindergarten children

Abstract: The information society requires constant searching, learning, understanding and using knowledge from various fields. The role of the family and educational institutions is to prepare children to learn and gain knowledge from different sources by developing their selection, comprehension and internalization skills. That is why, from a young age, children are exposed to varied messages about the world, appropriate to their psychophysical development. The article outlines the methods of presenting information used in magazines for pre-school children and sets out to evaluate the possible use of those methods in kindergarten education.

Key words: children's magazines, information, knowledge presentation method, pre-school education.

Wprowadzenie

Dziecko w wieku przedszkolnym jest ciekawe wszystkiego, co je otacza. Próbuje poznawać swoje otoczenie polisensorycznie, przede wszystkim bezpośrednio, w trakcie eksploracji: obserwuje, manipuluje przedmiotami, eksperymentuje, bawi się, wykonuje wiele czynności imitujących działania dorosłych, dzięki czemu gromadzi informacje o poznawanych obiektach, odkrywa właściwości i cechy sprzętów codziennego użytku, prawidłowości i prawa rządzące światem przyrody. Pracując we własnym tempie, może nauczyć się zbierać potrzebne informacje, selekcjonować je czy analizować. Kontakt bezpośredni z przedmiotami jest dla dziecka także źródłem wielu emocji, które korzystnie wpływają na stopień zapamiętania. W trakcie takiego uczenia się dzieci rozwijają koncentrację uwagi, umiejętność porównywania, uogólniania, doskonałą zdolność wnioskowania. Poznawanie bezpośrednio stanowi również dla dziecka wskazówkę, że wiedzę o świecie można rozwijać za pomocą własnych badań i dociekań, co przygotowuje dziecko do samokształcenia (Budniak, 2010, s. 39—40). Jednak nie wszystkie informacje o otoczeniu można zgromadzić w ten właśnie sposób, część z nich dziecko powinno poznać w sposób pośredni, z opowieści i wyjaśnień osób dorosłych, literatury, przekazów medialnych. „W procesie poznania przyrody przez dziecko dużą rolę odgrywa słowo (nauczyciela i tekst z książki). O zjawiskach przyrodniczych, o życiu przyrody trzeba mówić pięknie dlatego, że przyroda jest piękna. [...] Książki opisujące atrakcyjnie i zajmująco świat roślin, zwierząt, życie Ziemi, dynamikę wód i powietrza, rozmaite przemiany obiektów przyrody, a także opowiadania i opowieści przyrodnicze, geograficzne itp. wpływają decydująco na uczenie się o przyrodzie, ponieważ słowo na równi z żywym oglądem przyrody pobudza wyobraźnię, aktywizuje nieświadomość (anamneza) i dzieje się wówczas doświadczenie egzystencjalne” (Sawicki, 1997, s. 37).

Wprawdzie poznanie opisów czy wybranych faktów z życia zwierząt i roślin, wyjaśnienie procesów zachodzących w świecie przyrody nie będzie w stanie zastąpić dziecku bezpośredniego poznania i kontaktu z otoczeniem, może jednak pomóc w systematyzowaniu i porządkowaniu wiedzy, utrwalaniu nowych nazw i terminów, wywoływaniu pozytywnego stosunku do świata przyrody. Udostępnienie odpowiednio dobranych zdjęć, ilustracji, schematów, nagrań czy filmów ma za zadanie zapoznanie dziecka z niedostępnymi naocznie poznaniu zjawiskami, umożliwić uzupełnienie wiadomości uzyskanych w trakcie obserwacji w terenie, pomaga uogólnić treści, wyprowadzić wnioski oraz wielokrotnie — stosownie do potrzeb uczących się — powracać do poznanych zagadnień w celu

ich dobrego zapamiętania, usystematyzowania, zrozumienia i włączenia w strukturę wiedzy. Poznawanie pośrednie jest nie tylko uzupełnieniem, dopełnieniem własnej działalności eksploracyjnej dziecka; równie dobrze może służyć rozbudzeniu jego wrażliwości, zaciekawienia czy zadziwienia (Budniak, 2010, s. 39—42).

Informacje w czasopismach dla dzieci w wieku przedszkolnym

Czasopisma dla dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym prezentują bogatą, różnorodną problematykę, przygotowywane są z myślą o bardzo wymagających odbiorcach, których zainteresowania nie są jeszcze sprecyzowane, a przez to niezwykle wszechstronne. Można więc znaleźć na rynku periodyki dla zainteresowanych sprawami techniki (np. „Bob Budowniczy Magazyn”, „Hot Wheels MotoMagazyn”, „Rajdek. Mała wyścigówka”), wykorzystaniem komputera (np. „Komputerowa Gratka”, „Pluszaki Rozrabiaki”), zwierzętami (np. „Kraina Zwierząt”, „Jessy”, „Pimpek”, „W siodle”), kolekcjonowaniem serii zabawek (np. „Zakątek Zwierzątek”, „Barbie”, „Dzwoneczek”, „Mój Kucyk Pony”, „Polly Pocket”, „Filly”), przyrodą (np. „H2O. Wystarczy kropla”. „Cuda-czek i Przyjaciele”, „Kudłaty Kumpel”) czy przygodami znanych z filmów bohaterów (np. „Kubuś Puchatek”, „Magazyn MiniMini”, „Świnka Peppa. Magazyn”, „Pszczołka Maja i Przyjaciele”, „Disney i ja”, „Noddy”). Tematyka podejmowana w periodykach jest na tyle zróżnicowana, że każdy czytelnik będzie w stanie znaleźć tytuł odpowiadający zamiłowanym czy ulubionym czynnościom. Powstaje jednak pytanie: W jaki sposób poszczególne redakcje czasopism dla dzieci młodszego konstruują opisy i przedstawiają informacje na temat świata przyrody, nowinek technicznych czy wskazania dotyczące pielęgnacji hodowanych przez dzieci zwierząt?

Współczesne periodyki dla dzieci prezentują różne rodzaje informacji. Za Jadwigą Lizak (1999, s. 10—13) można wymienić ich cechy charakterystyczne:

- informacja edukacyjna (poznawcza) — jest dydaktycznym przetworzeniem informacji naukowej, publikowana w celu poszerzenia podstawowego zasobu wiadomości lub wzbudzenia zainteresowania różnymi zagadnieniami z określonych dyscyplin wiedzy; obejmuje: gawędy, artykuły, felietony i kąciki odpowiedzi na pytania czytelników;

- informacja ludyczna — realizowana w tekstach służących rozbawieniu czytelników, ich relaksowi; zalicza się do niej zarówno żartobliwe teksty, zagadki, jak i rozrywki umysłowe;
- informacja dyskursywna (dialog z odbiorcą) — obejmuje wszelkie formy kontaktu z czytelnikami: listy do redakcji, konkursy, dyskusje i polemiki, porady udzielane czytelnikom drukowane na ich prośbę;
- informacja użytkowa (praktyczna) — zachęca odbiorców do działań pozatekstowych; tego typu informacja dotyczy proponowanej lektury czy wartego obejrzenia programu telewizyjnego lub filmu, porad na temat mody, higieny, zajęć w czasie wolnym, propozycji kulinarnych itp.;
- informacja metatekstowa — określa charakter czasopisma i reguły komunikowania się z odbiorcą, przejawia się w tytule, zapowiedziach redakcji, opisie zawartości tytułu itp.;
- informacja sprawozdawcza — prezentuje aktualne wydarzenia sportowe, kulturalne, okolicznościowe.

Podane rodzaje informacji w periodykach dla dzieci przedszkolnych wykazują tendencję do łączenia się ze sobą, np. informacja edukacyjna z użytkową czy ludyczna z poznawczą, a przedstawiony podział ma głównie charakter porządkujący. Ze względu na specyfikę potrzeb małych odbiorców w czasopismach dla nich przeznaczonych dominuje informacja ludyczna: przygody znanych z programów telewizyjnych czy filmów animowanych postaci bohaterów, różnorodne rozrywki umysłowe, zachęcające do ćwiczenia i usprawniania procesów poznawczych, pamięci i myślenia dziecka czy sprawdzenia własnych, opanowanych już umiejętności. Zarówno sposób oddziaływania pisma — postać bohatera, barwna szata graficzna, urozmaicona formuła zadań, zazwyczaj stosowane stopniowanie trudności wymagań wobec czytelników — jak i systematyczny, zależny od częstotliwości kontaktu dziecka z pismem, wpływ na wiele sfer osobowości dziecka (intelektualną, emocjonalną, społeczną, psychofizyczną) należy uznać za niezwykle wartościowe (por. Budniak, 2009).

Obszerną grupę tekstów stanowią informacje edukacyjne (Lizak, 1999, s. 10), konstruowane zgodnie z potrzebami najmłodszych odbiorców. „Dzieci w wieku od 3 do 6 lat charakteryzuje wzmożona ciekawość świata, rozbudowana fantazja oraz spontaniczna aktywność własna. Wówczas w świecie dziecka pojawiają się własne sposoby rozumienia i przeżywania kontaktu z tekstem w czasopiśmie, który najczęściej jest wzbogacony o elementy graficzne. Młody czytelnik poznaje wiele postaci i sytuacji. Możemy je później odnaleźć w tworzonych przez niego rysunkach i wypowiedziach słownych, zabawach oraz marzeniach. Oddziaływania edukacyjne na poziomie poznawczym pojawiają się w czasopismach w formie określonych prezentacji, które umożliwiają doskonalenie takich funkcji

poznawczych, jak: pamięć, spostrzeganie, skupienie uwagi, myślenie logiczne i twórcze” (Bugara, 2001, s. 64).

Jak wynika z badań psychologów i pedagogów, „dzieci w wieku około 5 lat wykazują duże zainteresowanie zagadnieniami z pogranicza fikcji i rzeczywistości, lubią opowiadania o dobrych wróżkach, zwierzętach i ich przygodach, różnych postaciach znanych im z telewizji. W wieku 6—7 lat zainteresowania przenoszą się na opisy przygód rówieśników, przy czym szczególnie interesującą staje się fabuła wzbogacona o elementy humorystyczne, niespodzianki” (Brzezińska, red., 1987, s. 17—18).

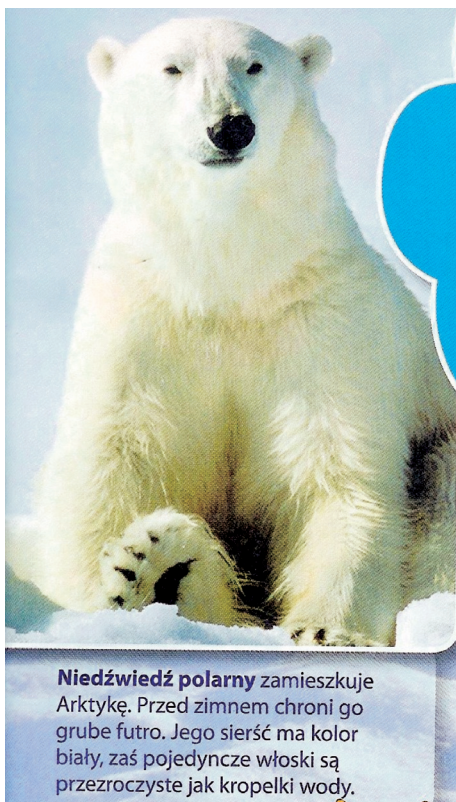
Periodyki dla dzieci, stosownie do ich potrzeb i zainteresowań, zamieszczają teksty literackie opisujące przygody bliskich dzieciom bohaterów: opowiadania o Jasiu i jego rodzinie („Jaś”), opis przygód Kubusia Puchatka i innych mieszkańców Stumilowego Lasu („Kubuś Puchatek”), ilustrowane opowieści o wróżkach i księżniczkach („Barbie”, „Księżniczka”, „Winx”) oraz przygodach bohaterów znanych z filmów i programów telewizyjnych („DD Reporter”, „Kaczor Donald”, „Kubuś Puchatek”, „Bob Budowniczy”, „Noddy”, „Teletubbies”), opowiadania o zwierzętach („Kumpel”, „Kraina Zwierząt”, „Kubuś Puchatek”, „Jessy”, „Kudłaty Kumpel”), co przyciąga uwagę dzieci i zwiększa ich motywację do zapoznania się z kolejnym numerem pisma.

Teksty o cechach poznawczych, np. na temat charakteryzowanych zwierząt, w periodykach dla dzieci przybierają postać krótkich i zwięzłych informacji, wzbogaconych dużym barwnym zdjęciem dobrej jakości (rys. 1 i 2) lub rysunkiem opisywanego zwierzęcia (rys. 3).

W części czasopism (np. „Kraina Zwierząt”, „Kubuś Puchatek”, „Abecadło”) omawia się cechy charakterystyczne poszczególnych ekosystemów, wprowadzając podstawowe informacje o żyjących w nich roślinach i zwierzętach, dając jednak szerszą wiedzę, aniżeli przy omawianiu pojedynczych, okazjonalnie przedstawianych gatunków (rys. 3). Jednym ze sposobów prezentacji informacji jest wprowadzanie pojęć do schematycznego rysunku z odnośnikami (rys. 4) lub dłuższy, ilustrowany opis.

Wiadomości dotyczące powstania różnorodnych produktów czy zjawisk w świecie przyrody nieożywionej są wprowadzane za pośrednictwem historyjek obrazkowych, uzupełnionych krótkimi podpisami, których kolejne etapy, aby ułatwić ustalenie kolejności zdarzeń, zostały ponumerowane (rys. 5). Ten rodzaj przekazu informacji możemy znaleźć w piśmie „Abecadło” i w dziale *Jak to działa?* w dwumiesięczniku „Złota Rączka”.

Innym sposobem prezentacji wiadomości o otaczającym świecie jest stworzenie w czasopiśmie specjalnego działu poświęconego wybranej tematyce, np. roślinom, zwierzętom i zjawiskom przyrody nieożywionej poświęcono miejsce w działach: *Świat wokół nas* czy *Poznając świat* i *Kącik badań przyrodniczych Ernesta Kociołka* w „Abecadle”, *Jaś poznaje*

Niedźwiedź polarny zamieszkuje Arktykę. Przed zimnem chroni go grube futro. Jego sierść ma kolor biały, zaś pojedyncze włoski są przezroczyste jak kropelki wody.

Rys. 1. Proste informacje o cechach charakterystycznych zwierzęcia

Źródło: „Pszczółka Maja i Przyjaciele” 2008, nr 1.

Borsuki

zamieszkują lasy mieszane i liściaste. Budują nory o wielu tunelach. Przez cały dzień śpią, a w nocy żerują. Jesienią napełniają brzusek do syta, aby nagromadzić zapasy na zimę. Borsuki zapadają w zimowy sen, ale gdy nadarzy się cieplejszy dzień bywa, że drzemkę przerywają by zaspokoić pragnienie lub coś złowić. W czasie zimowego snu borsuk czerpie energię z nagromadzonego w organizmie tłuszczu, przez co zimą traci na wadze nawet 7 kg.

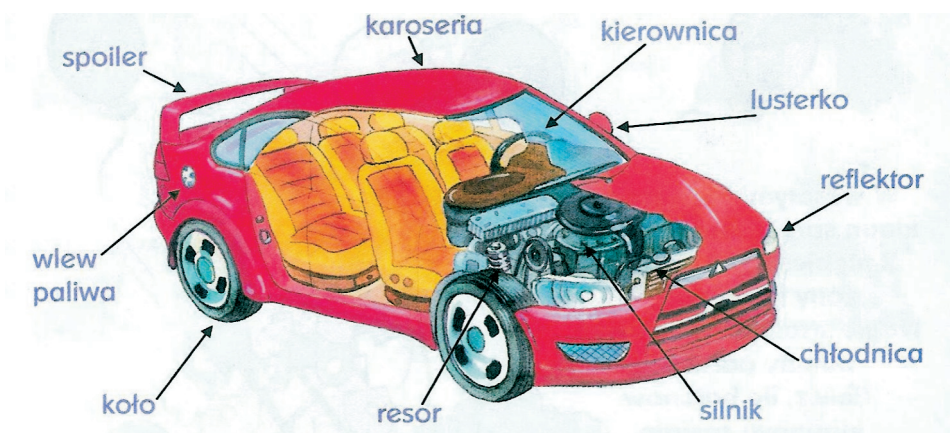
Rys. 2. Ilustracja i prosty opis zwyczajów zwierzęcia

Źródło: „Cudaczek i Przyjaciele” 2011, nr 1.

Rys. 3. Opis zwierząt żyjących w wybranym ekosystemie

Źródło: „Abecadło” 2006, nr 8.

Rys. 4. Pojęcia wprowadzane na podstawie schematycznego rysunku

Źródło: „Abecadło” 2006, nr 11.

Jak powstaje chleb

Latem dojrzewają zboża. Rolnicy rozpoczynają żniwa, najważniejszą z prac polowych w roku. Ze zbóż robi się mąkę, kaszę, płatki. Gdyby nie było mąki, nie mielibyśmy chleba.

1. Zebrane przez gospodarza ziarna zbóż miele się na mąkę w młynie.

2. Piekarz kupuje mąkę, miesza ją z wodą, dodaje sól i drożdże.

3. Powstałe ciasto formuje i wkłada do pieca.

4. Piekarz pracuje nocą, byśmy rano mieli świeże pieczywo.

2

Rys. 5. Proces produkcji — historyjka obrazkowa z ponumerowanymi krótkimi komentarzami

Źródło: „Abecadło” 2004, nr 6.

przyrodę w „Jasiu”, *Wywiady Misia reportera* i *Miś objaśnia świat* w „Misiu”, *Zwierzaki Smerfika* w periodyku „Smerfy”, *Świat wokół nas*, *Świat przyrody* i *Co? Jak? Dlaczego?* w „Tęczowych Literkach”, *Kącik ekologa* w „Złotej Rączce”, *Fotoopowieść* i *Leksykon zwierząt* w „Krainie Zwierząt” czy *Chcę wiedzieć* w „Magazynie Małej Księżniczki”; informacje techniczne zawierają np. działy *Moje miasto* i *Jak to działa?* w dwumiesięczniku „Złota Rączka”, *Jak działa?* w czasopiśmie „Cudaczek i Przyjaciele”, a opisy pojazdów, sprzętów i narzędzi zamieszczane są w periodykach „Bob Budowniczy Magazyn” i „Strażak Sam”, „Hot Wheels”, natomiast w *Kapsule czasu* w czasopiśmie „Świerszczyk” omawia się wydarzenia z przeszłości. Wszystkie te działy są bogato ilustrowane (rysunki, zdjęcia, schematy budowy z krótkimi opisami), zwykle opatrzone specjalnym logo, ułatwiającym ich odszukanie w treści pisma, połączone z pytaniami sprawdzającymi zapamiętanie wiadomości. Można więc stwierdzić, że ciekawość małych odbiorców pisma zostanie zaspokojona w przystępny, ale wiarygodny i wystarczający sposób.

Kolejny rodzaj informacji — informacja użytkowa (Lizak, 1999, s. 11) — przybiera w periodykach dla przedszkolaków postać propozycji zabaw (ruchowych, sprawnościowych, zręcznościowych, manualnych, ze śpiewem), wycieczek możliwych do wykorzystania w organizowaniu dziecku zajęć czasu wolnego czy gier (planszowych, zręcznościowych, karcianych), które umożliwiają wspólne z rówieśnikami czy dorosłymi spędzanie czasu; podobną funkcję pełnią dołączane do zeszytów drobne zabawki, naklejki, plakaty czy układanki, zachęcające dzieci do kolekcjonowania (por. Budniak, 2009, s. 82—84).

Do informacji praktycznych zalicza się również propozycje prostych prac do wykonania (opakowań na prezenty, kartek okolicznościowych, drobnych zabawek czy ozdób), prostych doświadczeń czy hodowli, zamieszczane we wszystkich tytułach (np. *Zrób to sam* w „Krainie Zwierząt”, „Abecadle” i „Pszczółce Mai i Przyjaciółach”, *Chcę wycinać* w „Magazynie Małej Księżniczki”, *Wycinanka*, *Majster Klepka* czy *Jak zrobić...* w „Misiu”, kąciki: doświadczeń i prac technicznych w „Cudaczku i Przyjaciółach”, *Zadania do wykonania* w periodyku „Świnka Peppa. Magazyn”, *Warsztat Mańka* w „Złotej Rączce”), które kształtują sprawność manualną dziecka, uczą podporządkowania się instrukcji, rozwijają inwencję twórczą i zmysł estetyczny, wskazują ciekawy sposób spędzenia czasu, umożliwiają poznanie właściwości zastosowanych materiałów i uczą korzystania z rozmaitych przyborów i narzędzi. W periodykach dla dzieci przedszkolnych można także znaleźć ilustrowane przepisy kulinarne do wykonania przez dzieci wraz z dorosłymi (*Misiowe przysmaki* w „Miś — Przyjaciel Najmłodszych”, *Peppa gotuje* w piśmie „Świnka Peppa. Magazyn” czy *Łasuch gotuje* w magazynie „Smerfy”, kącik kuli-

narny w „Cudaczku i Przyjaciolach”), które ćwiczą umiejętności praktyczne, zachęcają dziecko do uczestnictwa w życiu codziennym i pomocy dorosłym. Do informacji użytkowych należy zaliczyć także wskazania dla rodziców, dotyczące np. znaczenia zawartych na kartach pisma ćwiczeń (w takich tytułach, jak: „Świnka Peppa. Magazyn”, „Supercyfr”, „Teletubbies”), możliwości modyfikowania proponowanych na kartach pisma zadań czy zabaw („Teletubbies”, „Naucz mnie mam”, „Supercyfr”), informacje na temat zdrowia dziecka i sposobów jego utrzymania („Miś — Przyjaciel Najmłodszych”, „Świat Małej Księżniczki”, „Miś Pluszek”), zachowań dziecka („Miś — Przyjaciel Najmłodszych”), wspólnego spędzania czasu z dzieckiem („Świnka Peppa. Magazyn”, „Miś — Przyjaciel Najmłodszych”). Nieodłącznym elementem każdego z obecnie wydawanych periodyków są także reklamy — przede wszystkim innych tytułów czasopism danego wydawnictwa, książek, filmów i programów telewizyjnych dla dzieci, zabawek i gier komputerowych, zachęcające do ich wyboru. Jedynie w rodzimych czasopismach — „Miś” i „Abecadło” — zamieszczano informacje o atrakcyjnych wydarzeniach kulturalnych wartych uwagi rodziców i dzieci, pozostałe pisma nie publikowały tego rodzaju informacji praktycznych, gdyż ich wydawanie objęte jest licencją i zawartość musi być zgodna z zagranicznym pierwowzorem (Konopnicka, 2006, s. 69).

Analiza zawartości czasopism dla dzieci w wieku przedszkolnym pozwala zauważyć także występowanie informacji dyskursywnej, obejmującej wszelkie kontakty z czytelnikami (Lizak, 1999, s. 11). Z jednej strony są to działy korespondencji z czytelnikami (np. *Misiowa poczta* w „Miś — Przyjaciel Najmłodszych”, *Wasze strony* w „Krainie Zwierząt”), ogłaszane konkursy plastyczne oraz publikowane nagrodzone prace czytelników („Świat Małej Księżniczki”, „Miś — Przyjaciel Najmłodszych”, „Kraina Zwierząt”, „Teletubbies”, „Strażak Sam”, „Noddy”, „Bob Budowniczy Magazyn”, „Jaś”, „Smerfy”, „Abecadło”), konkursy literackie („Miś — Przyjaciel Najmłodszych”).

Informacje metatekstowe (Lizak, 1999, s. 11) w periodykach dla dzieci przyjmują postać wystąpienia tytułowego bohatera, który przedstawia wszystkich bohaterów pisma, poszczególne działy (jeśli występują), pokazuje ich logo, omawia zawartość konkretnego zeszytu i zaprasza dziecko do wspólnej zabawy, zapoznania się z następnym numerem czasopisma, udziału w konkursie itp. Ten typ przekazu znaleźć można w każdym z analizowanych tytułów. Część periodyków, np. „Złota Rączka”, „Naucz mnie mam”, „Miś — Przyjaciel Najmłodszych”, „Pluszaki Rozrabiaki”, „Supercyfr”, „Bob Budowniczy Magazyn”, zamieszcza także słowa redaktorów pisma skierowane do rodziców, informujące o zawartości tytułu i znaczeniu konkretnych zadań dla rozwoju dziecka oraz

wskazujące sposób wykorzystania treści numeru w trakcie wspólnej zabawy z dzieckiem. Często te wiadomości są połączone z informacjami użytkowymi, wcześniej już omówionymi.

Najrzadziej w periodykach dla dzieci przedszkolnych występują informacje sprawozdawcze (Lizak, 1999, s. 12). Jedynie w nieistniejącym już periodyku „Miś — Przyjaciel Najmłodszych” zamieszczane były omówienia wydarzeń kulturalnych, przedstawień teatralnych i imprez plenerowych; pozostałe tytuły nie publikują tego rodzaju wiadomości ze względu na częstotliwość ukazywania się oraz warunki licencji.

Podsumowanie

Dzieci w wieku przedszkolnym chcą aktywnie poznawać swoje otoczenie, a rolą dorosłych jest stwarzanie okazji sprzyjających temu, by dziecko z własnej inicjatywy przyswajało pożądane wiadomości (Przetacznik-Gierowska, Włodarski, 1998, s. 245). Podjęta analiza zawartości wybranych tytułów czasopism dla młodszych dzieci wskazuje na starania większości redakcji pism zmierzające do publikowania różnorodnych rodzajowo i treściowo informacji, co z jednej strony opowiada na potrzeby małych odbiorców, a z drugiej strony przygotowuje ich do korzystania w przyszłości z innych periodyków. Porównanie poszczególnych tytułów czasopism nasuwa jednak myśl, iż panuje określony model pisma dla najmłodszych odbiorców: pisma te mają najczęściej format A4, liczą kilkanaście — kilkadziesiąt stron (najczęściej 24—30 stron). Elementem charakterystycznym jest także okładka — stanowi zapowiedź treści, ukazuje zakres tematów omówionych w danym numerze i prezentację postaci bohaterów, którzy pojawiają się w piśmie. Ma to na celu przypomnienie odbiorcom wiodącej postaci, kształtowanie przywiązania do niej, ale także zachętę do sięgania po czasopismo w celu poznania dalszych przygód tytułowego bohatera. Periodyki dla dzieci są barwne, o zróżnicowanej szacie graficznej, wydawane na dobrej jakości, zwykle gładkim papierze, a jakość druku jest bardzo dobra. Te zewnętrzne walory pism związane są z potrzebami adresatów w wieku przedszkolnym.

W większości czasopism dla dzieci znajdują się stałe działy, które porządkują treść, systematyzują działania korzystającego z pisma dziecka, a redakcji periodyku stwarzają możliwość umieszczania zadań o wzrastającym stopniu trudności dla kształtowania strefy najbliższego rozwoju dziecka. Zwykle działy te eksponowane są w specjalnie przygotowywanych spisach treści i na okładce, co ma zachęcać dziecko do różnorodnej

aktywności. Periodyki dla dzieci mają charakter medium wspomagającego działalność dziecka (poznawczą, plastyczną, kształcącą itp.), istnieje więc tym samym możliwość ich wykorzystania w celu wspierania wszechstronnego rozwoju osobowości dziecka (por. Budniak, 2009).

Tematyka pism dla odbiorców w wieku przedszkolnym ujmuje zagadnienia bliskie dziecku, wywołujące zaciekawienie, chęć odkrycia i poznania dziwnych czy zaskakujących faktów (Sawicki, 1997, s. 36). Kolejną wspólną cechą czasopism dla dzieci jest uwzględnianie w zawartości różnorodnych środków przekazu. Urozmaicona szata graficzna, różnobarwne zdjęcia i ilustracje, wysoki poziom edytorski wydatnie podnoszą walory obecnie publikowanych periodyków. Zdjęcia i ilustracje są wyraźne, duże, estetyczne, pełnią funkcję informacyjną, poznawczą, stanowią także element edukacji artystycznej.

Jak podaje Stanisław Gawlik, w czasopismach dla dzieci młodszych można wyróżnić cztery podstawowe formy przekazu:

- obrazkowa bez tekstu uzupełniającego;
- obrazkowa dopełniona krótszym lub dłuższym tekstem;
- słowna wzbogacona ilustracją odzwierciedlającą treść;
- słowna bez materiału graficznego (Gawlik, 1992, s. 26).

Taka formuła prezentacji zagadnień jest dla dzieci w wieku przedszkolnym dobrze dostosowana, a odbiorca może samodzielnie wybrać ten sposób przekazu, który jest dla niego w danej chwili czy w odniesieniu do konkretnego tematu najbardziej czytelny i zrozumiały. Sposób omawiania zagadnień odróżnia periodyki dziecięce od innych mediów, nie oznacza jednak ograniczania podejmowanej tematyki. Jak pisze Anna Przeclawska (1993, s. 78), „trzeba przybliżyć dziecku zakres interesujących je spraw, które dostrzega w otaczającym je życiu, przełożyć na język zrozumiały i bliski, a nie tworzyć izolowanego świata przeżyć wyłącznie dziecięcych”. Różnorodność i chwiejność zainteresowań dzieci przedszkolnych wymaga specjalnego dostosowania zawartości czasopism do potrzeb i możliwości projektowanych odbiorców. Omówione czasopisma dla dzieci wpisują się w ten model idealnie — zarówno formuła periodyku, objętość, różnorodność podejmowanych zagadnień, jak i możliwe sposoby wykorzystania czasopisma przez dziecko są inne aniżeli w przypadku książki czy celowo organizowanych zajęć przedszkolnych. Korzystanie przez dziecko w wieku 3—6 lat z zawartości czasopisma z natury rzeczy uzależnione jest od dorosłych — to oni częściej decydują o zakupie pisemka, oni też wskazują dziecku możliwe sposoby wykorzystania gazetki. Czasopisma dziecięce przyczyniają się do zaspokajania dziecięcej potrzeby kontaktów społecznych: wspólna zabawa, czytanie, wykonywanie prac manualnych czy rozwiązywanie zagadek umożliwia miłe i wartościowe spędzenie wolnego czasu. Zawartość pisma i sposób

jej użycia przez dziecko pozwala rodzicom lepiej poznać zamiłowania dziecka, jego specyficzne umiejętności, talenty i braki, sposób uczenia się i rodzaj dominującej inteligencji, umiejętność radzenia sobie ze zróżnicowanym materiałem dydaktycznym, podejście do zadań, wytrwałość. Jeśli rodzice z rozmysłem wykorzystują zawartość pisma w celu stymulowania poszczególnych obszarów aktywności dziecka, to mogą zachęcać dziecko do wykonywania stopniowo coraz trudniejszych zadań, ćwiczenia i usprawniania tych kompetencji dziecka, które tego wymagają, zgodnie ze strefą najbliższego rozwoju.

Pobudzanie zainteresowań dzieci otaczającym światem z pomocą zawartości czasopism jest możliwe ze względu na różnorodność podejmowanej tematyki. Dzieci mogą poznać życie i zabawy dzieci w innych krajach („Wesołe Literki w Podróży”), wybrane wydarzenia historyczne („Miś”, „Abecadło”), uroczystości państwowe i religijne („Jaś”, „Miś”), informacje techniczne („Abecadło”, „Hot Wheels”), przepisy kulinarne („Miś”, „Księżniczka”), zasady bezpiecznego zachowania się w ruchu drogowym („Miś”, „Miś Pluszek”, „Strażak Sam”), informacje o przyrodzie („Kubuś Puchatek”, „Cudaczek i Przyjaciele”, „Pszczołka Maja i Przyjaciele”, „Wesołe Literki”, „Abecadło”), technice („Strażak Sam”, „Bob Budowniczy Magazyn”, „Abecadło”), pracy ludzi („Miś”, „Abecadło”, „Strażak Sam”, „Bob Budowniczy Magazyn”, „Jaś”), ciekawych książkach, programach komputerowych, zabawach i grach („Wesołe Literki w Podróży”, „Jaś”, „Miś”, „Abecadło”, „Barbie”, „Kubuś Puchatek”) i innych. Część pism już ze względu na tytułowego bohatera zawiera określoną tematykę (np. „Strażak Sam”, „Bob Budowniczy Magazyn”), wybieraną przez dziecko lub jego rodziców, inne pisma zamieszczają szeroki wachlarz tematów (np. „Wesołe Literki”, „Cudaczek i Przyjaciele”, „Abecadło”, „Miś”). Niektóre pisma ze względu na problematykę są kierowane do dziewczynek („Barbie”, „Księżniczka”, „Mój Kucyk Pony”), inne do chłopców („Strażak Sam”, „Bob Budowniczy Magazyn”, „Hot Wheels”), jeszcze inne periodyki mają charakter uniwersalny („Miś”, „Wesołe Literki”, „Abecadło”).

Bogactwo oferty wydawniczej dla dzieci, dostępność różnych mediów z jednej strony ułatwia zadanie rodzicom: mogą oni — stosownie do potrzeb dziecka — wybrać taki tytuł, taki program, który — ich zdaniem — jest najlepiej dostosowany do możliwości i zainteresowań ich dziecka, natomiast tak wielka liczba i dostępność tytułów może powodować brak orientacji, uniemożliwiać sprawdzenie i wypróbowanie, który z nich jest wartościowy i odpowiada dziecku, tym bardziej że zmienność charakteryzująca rynek prasy dziecięcej utrudnia bliższe zapoznanie się z zawartością wielu efemerycznych czasopism. Ponadto o zakupie periodyku często decydują względy pozamerytoryczne (moda, cena, znany z telewizyjnych bajek bohater, dołączana zabawka), więc o w pełni prze-

myślanym sposobie oddziaływania na osobowość dziecka przez rodziców nie może być mowy; znając jednak zawartość periodyków i preferencje dziecka, można trafniej dobrać tytuł do zainteresowań i potrzeb dziecka. Także rolą dobrze przygotowanego do korzystania z mediów nauczyciela przedszkola będzie informowanie rodziców dzieci przedszkolnych o wartościowych wydawnictwach periodycznych.

Bibliografia

- Brzezińska A., 1987: *Umiejętność czytania i pisania — warunki jej rozwoju i kształtowania*. W: *Czytanie i pisanie — nowy język dziecka*. Red. A. Brzezińska. Warszawa.
- Brzezińska A., red., 1987: *Czytanie i pisanie — nowy język dziecka*. Warszawa.
- Budniak A., 2009: *Pedagogiczne aspekty wykorzystania czasopism w procesie wspierania rozwoju dzieci przedszkolnych*. Katowice.
- Budniak A., 2010: *Edukacja społeczno-przyrodnicza dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym*. Kraków.
- Bugara M., 2001: *Edukacyjny charakter prasy dziecięcej*. „Edukacja i Dialog”, nr 4.
- Gawlik S., 1992: *Funkcje prasy dziecięcej w procesie dydaktyczno-wychowawczym w klasach niższych*. „Zeszyty Naukowe. Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich w Opolu. Pedagogika”, z. 26.
- Konopnicka I., 2006: *Czasopisma dziecięce w kształceniu wczesnoszkolnym*. Opole.
- Lizak J., 1999: *Język czasopism dla dzieci. Wybrane zagadnienia*. Rzeszów.
- Przeclawska A., 1993: *Czasopisma dziecięce i młodzieżowe*. W: *Encyklopedia pedagogiczna*. Red. W. Pomykało. Warszawa.
- Przetacznik-Gierowska M., Włodarski Z., 1998: *Psychologia wychowawcza*. T. 1. Warszawa.
- Sawicki M., 1997: *Edukacja środowiskowa w klasach I—III szkoły podstawowej*. Warszawa.